

Má křesťan zachovávat sobotu?

Musí křesťan zachovávat celé Desatero? I čtvrté přikázání – sobotu? Co znamená, že Bůh sedmý den odpočinul?

V následujícím textu bychom se rádi zamysleli, jaký postoj mají mít křesťané k zachování soboty jako dne odpočinku. Také se krátce podíváme na význam tohoto přikázání ve Starém zákoně a na jeho novozákonní naplnění.

Obsah

- 1 Komu a kdy byla sobota dána?
- 2 Jak máme chápat, když je napsáno, že Bůh sedmého dne odpočinul?
- 3 Jaký měl Ježíš přístup k sobotě?
- 4 Jaký měli přístup k sobotě první křesťané?
- 5 Máme zachovávat sobotu podle Desatera?
- 6 Závěr: sobota, neděle nebo každý den?

⚓ 1 Komu a kdy byla sobota dána?

V deseti přikázáních čteme:

Dbej na den odpočinku, aby ti byl svatý, jak ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočinutí Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvůj býk a tvůj osel, žádné tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách, aby odpočinul tvůj otrok a tvá otrokyně tak jako ty. Pamatuj, že jsi byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin, tvůj Bůh, odtud vyvedl pevnou rukou a vztaženou paží. Proto ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh, dodržovat den odpočinku. (5. Mojžíšova 5:12-15)

Cílem přikázání o sobotě bylo, aby Boží lid zcela posvětil Bohu alespoň tento^[1] jeden den v sedmidenním týdnu. Jak tu čteme, sobota byla též připomínkou vyjití z Egypta. Izraelci měli dávat svým služebníkům jeden den odpočinku a pamatovat, že sami kdysi byli v Egyptě otroky. Mají se k nim chovat spravedlivě.

Po šest dnů budeš konat svou práci, ale sedmého dne přestaneš, aby odpočinul tvůj býk i osel a aby si mohl oddechnout syn tvé otrokyně i host. (2. Mojžíšova 23:12)

Ve světle těchto myšlenek můžeme číst i následující místo:

„Promluv k Izraelcům: Dbejte na mé dny odpočinku; to je znamení mezi mnou a vámi pro všechna vaše pokolení, abyste věděli, že já Hospodin vás posvěcuji. Budete dbát na den odpočinku; má být pro vás svatý. Kdo jej znesvětil, musí zemřít. Každý, kdo by v něm dělal nějakou práci, bude vyobcován ze společenství svého lidu. Šest dní se bude pracovat, ale sedmého dne bude slavnost odpočinutí, Hospodinův svatý den odpočinku.

Každý, kdo by dělal nějakou práci v den odpočinku, musí zemřít. Ať tedy Izraelci dbají na den odpočinku a dodržují jej po všechna svá pokolení jako věčnou smlouvu. To je provždy platné znamení mezi mnou a syny Izraele. V šesti dnech totiž učinil Hospodin nebe a zemi, ale sedmého dne odpočinul a oddechl si.“ (2. Mojžíšova 31:13-17)

Je tu řečeno, že sobota byla dána jako znamení smlouvy mezi Bohem a izraelským lidem.

Sestoupil jsi na horu Sínaj a mluvil jsi s nimi z nebe, vydal jsi jim přímé rády a spolehlivá naučení, dobrá nařízení a příkázání. Učinil jsi jim známý svůj svatý den odpočinku, příkazy, nařízení a zákon jsi jim vydal skrze svého služebníka Mojžíše. (Nehemijáš 9:13-14)

Z těchto slov vidíme, že sobota nebyla známa od stvoření. Bůh ji izraelskému lidu zjevil v čase, kdy jim dal zákon. I z jiných biblických knih je zřejmé, že sobota nebyla před Mojžíšem dodržována.

Vyvedl jsem je tedy z egyptské země a uvedl na poušť. Vydal jsem jim svá nařízení a seznámil je se svými rády, skrze něž má člověk život, když je plní. Dal jsem jim také své dny odpočinku, aby byly znamením mezi mnou a jimi, aby věděli, že já, Hospodin, je posvěcuji...Svěťte mé dny odpočinku a budou znamením mezi mnou a vámi, abyste věděli, že já jsem Hospodin, váš Bůh. (Ezechiel 20,10-12.20)

Dvakrát tu čteme, že sobota byla znamením smlouvy mezi Bohem a jeho lidem, který vyvedl z Egypta. Ze všech uvedených citátů můžeme vidět, že sobota byla dána izraelskému lidu v čase, kdy byli vyvedeni z Egypta, na znamení smlouvy mezi Bohem a Izraelem. Tento zákon byl dán výhradně Izraeli. Stal se znamením, který tento lid odlišoval od jiných národů a u jiných národů ho nenacházíme.

⚓ 2 Jak máme chápat, když je napsáno, že Bůh sedmého dne odpočinul?

Sedmého dne dokončil Bůh své dílo, které konal; sedmého dne přestal konat veškeré své dílo. Bůh požehnal a posvětil sedmý den, neboť v něm přestal konat veškeré své stvořitelské dílo. (Genesis 2:2-3)

Někteří lidé tvrdí, že Bůh dal příkázání zachovávat sobotu už při stvoření světa, a protože sám Bůh odpočíval, stejně i my musíme zachovávat den odpočinku.

Pro hlubší pochopení Boží bytosti nám můžou pomoci verše, které o Bohu říkají, že nikdy nepřestává pracovat:

Pomoc mi přichází od Hospodina, on učinil nebesa i zemi. Nedopustí, aby uklouzla tvá noha, nedřime ten, jenž tě chrání. (Žalm 121:2-4)

Ježíš jim odpověděl: „Můj Otec pracuje bez přestání, proto i já pracuji.“ (Jan 5:17)

„Každý dobrý dar a každé dokonalé obdarování“ je shůry, sestupuje od Otce nebeských světél. U něho není proměny ani střídání světla a stínu. (Jakub 1:17)

Boží podstata je věčná a neměnná, proto „není zemdlený ani znavený“ (Izaiáš 40:28). Když se v Genesis píše, že Bůh sedmého dne odpočinul, a že sedmý den požehnal a posvětil, pak je tím vyjádřeno, že pokoj a odpočinek patří k Boží podstatě stejně jako Jeho práce a aktivita. Boží odpočinek v Genezis vyjadřuje:

- Bůh dokončil své stvořitelské dílo a viděl, že všechno bylo velmi dobré, dokonalé a nic nepotřebovalo vylepšení nebo jakoukoliv opravu. Bůh se ze svého díla radoval, protože ho učinil z lásky (Žalm 104:31).
- Cílem stvoření je odpočinek. Ne pasivní odpočinek, ale společenství s Bohem, ve kterém ho oslavujeme. On má vždy na nás čas. Takový odpočinek můžeme zakusit už v tomto životě, ale dokonalé naplnění přijde až ve věčnosti. Nový zákon proto vztahuje odpočinek sedmého dne na věčné společenství v nebi:

Neboť kdo vejde do Božího odpočinutí, odpočine od svého díla, tak jako Bůh odpočinul od svého. A tak usilujme, abychom vešli do toho odpočinutí a nikdo pro neposlušnost nepadl jako ti na poušti. (Židům 4:10-11)

- Bůh stvořil člověka ke svému obrazu. Cílem našeho života proto nemá být neúnavná práce a námaha, ale vztah s naším Stvořitelem. Měli bychom mít tento cíl na mysli a neminout ho skrze svou zaneprázdněnost. Bůh je stále aktivní, ale stále v pokoji.
- Bůh našel odpočinutí ve svém dokonalém díle. Z toho můžeme porozumět, že i my máme najít pokoj, když budeme činit Jeho vůli.

Z Genesis 2:3 a z celého příběhu o stvoření se můžeme mnohému naučit. Mluví o duchovně důležitých skutečnostech, ale nesmíme z něho vyvodit, že Bůh podléhá času a na 24 hodin přestal pracovat. Starý zákon byl původně napsán pro Izraelce, proto v něm najdeme židovský způsob vyjadřování. Na začátku Genesis je Boží stvořitelské dílo zasazené do rámce sedmidenního týdne, který končí sobotním odpočinkem. Pro Izraelce to mělo být povzbuzením zachovávat sobotu, což často ve své historii zanedbávali a tím vyjadřovali Bohu svou nevěru a nedůvěru.

✚3 Jaký měl Ježíš přístup k sobotě?

I když Ježíš zachovával židovské zákony, ve své odevzdané službě lidem nedělal žádné rozdíly v jednotlivých dnech. V situaci, kdy jeho učedníci v sobotu trhali obilné klasy (Matouš 12:1-8), Ježíš poukázal na to, že před Bohem není důležité formální zachovávání zákazů spojených se sobotou, ale postoj v srdci.

Ježíš vícekrát pobouřil své odpůrce, když uzdravoval, tedy podle nich pracoval v sobotu, např. v Janovi 6:6-7 udělal ze sliny bláto a potřel jím slepému oči. V jinou sobotu Ježíš uzdravil chromého člověka a vyzval ho, aby si vzal své lože a chodil, což podle Židů bylo nepřípustné. Jan o tom píše:

To bylo příčinou, že Židé ještě více usilovali Ježíše zabít, protože nejen znesvěcoval sobotu, ale dokonce nazýval Boha vlastním Otcem, a tak se mu stavěl naroveň. (Jan 5:18)

Ježíš na jiném místě prohlásil:

Vždyť Syn člověka je pánem nad sobotou. (Matouš 12:8)

Těmito výroky chtěl Ježíš odhalit náboženské pokrytectví svých kritiků. V Kázání na hoře v Matoušovi 5 vidíme Ježíšův postoj k zákonu. Ve verši 17 řekl, že zákon nepřišel zrušit, ale naplnit. Svá slova opakovaně

uvádí formulací: „Slyšeli jste, že bylo řečeno ... já však vám pravím...“. Prikázání „nezcizoložíš“ rozšířil na nečisté myšlenky a pohledy, „nezabiješ“ vztáhl na nenávist a pohrdání a podobně nové věci učil o přísaze a lásce k nepřátelům. Ježíš dal starozákonním prikázáním hlubší, ve skutečnosti původní význam. Podobně je tomu i se sobotou. I když sobota není v Kázání na hoře zmíněna, Ježíš toto prikázání dokonale naplnil svojí odevzdaností a láskou v denním životě.

4 Jaký měli přístup k sobotě první křesťané?

Všimněme si, že v Novém zákoně nenajdeme jedinou pasáž [2], kde by byli křesťané napomínáni za zanedbávání soboty. Protože byla sobota dána izraelskému lidu, Ježíš a jeho učedníci ji jako Židé přirozeně zachovávali [3]. Na druhou stranu z toho nemůžeme vyvodit, že dodržování soboty považovali za nutné pro spásu, ani že ji máme zachovávat dnes. Pro nás je směrodatná situace prvních křesťanů, kteří se obrátili z pohanů.

Dále je pozoruhodné, že v Novém zákoně nenajdeme nejmenší náznak, že by křesťané nežidovského původu měli zachovávat sobotu. Když se apoštolové sešli v Jeruzalémě kvůli otázce, co mají zachovávat pohanokřesťané, usnesli se na čtyřech bodech: zdržet se masa obětovaného modlám, nepožívat krev, nejíst maso zvířat, která nebyla zbavena krve a nežít ve smilstvu [4] (Skutky 15:10-21). Tyto body byly v té době považovány za nutné, aby se udrželo společenství pohanokřesťanů s židokřesťany, a aby pohanokřesťané nebyli pohoršením při zvěstování evangelia Židům. Zachovávání soboty k těmto bodům nepatřilo. Žádný apoštol se neodvážil položit na šíji pohanokřesťanů těžké jho zákona.

Apoštol Pavel napsal Římanům:

Někdo rozlišuje dny, jinému je den jako den. Každý nechť má jistotu svého přesvědčení. Kdo zachovává určité dny, zachovává je Pánu. Kdo jí, dělá to Pánu ke cti, neboť děkuje Bohu; a kdo nejí, dělá to také Pánu ke cti, neboť i on děkuje Bohu.. (Římanům 14: 5-6)

Skutečnost, že někdo dělal rozdíl mezi dnem a dnem znamená, že někteří židokřesťané stále zachovávali sobotu. Nepřichází v úvahu žádný jiný den, který by židokřesťané mohli zachovávat pro Pána. Pavel nechtěl, aby každý zachovával sobotu a předpisy o jídlech. Z kontextu vidíme, že Pavel považoval ty, kteří stále zachovávali sobotu a předpisy o jídlech, za slabé. Na druhou stranu někteří židokřesťané už pochopili, že nemusí zachovávat zákon. Pokud Pavel nevyžadoval od židokřesťanů, aby zachovávali sobotu, tím méně to očekával od pohanokřesťanů.

V Novém zákoně najdeme listy církvím, kde byli někteří pohanokřesťané v nebezpečí, že začnou dodržovat zákon. Pavel je přísně napomíná:

Dříve jste však neznali Boha a byli jste otroky bohů, kteří ve skutečnosti bohy nejsou. Nyní jste však Boha poznali; lépe řečeno: byli jste od Boha poznáni. Jak to, že se zase navracíte k těm bezmocným a ubohým mocnostem a chcete se jim dát znovu do otroctví? Dodržujete ustanovení pro dny a měsíce, období a roky! Bojím se, aby úsilí, které jsem vám věnoval, nebylo nakonec nadarmo. (Galatským 4:8-11)

Zamysleme se nad tím, jak Pavel argumentuje. Galatští byli před obrácením pohané, kteří sloužili modlám. Jejich náboženství nemělo žádnou sílu, aby je přiblížilo k Bohu. Nyní však klesají na podobnou úroveň. Začínají zachovávat sobotu, měsíce a jiné židovské svátky, což Pavel považuje za vracení se zpět k slabým živilům — tedy úpadek na stejnou úroveň, jako kdysi při pohanských svátcích a rituálech, kterými byli zotročeni (verš 8 a 9).

Ve stejném listě Pavel pokračuje:

Divím se, že se od toho, který vás povolal milostí Kristovou, tak rychle odvracíte k jinému evangeliu. (Galatským 1:6)

a dále:

Vy pošetilí Galatští, kdo vás to obloudil - vždyť vám byl tak jasně postaven před oči Ježíš Kristus ukřižovaný! Chtěl bych se vás zeptat jen na jedno: dal vám Bůh svého Ducha proto, že jste činili skutky zákona, nebo proto, že jste uvěřili zvěsti, kterou jste slyšeli? To jste tak pošetilí? Začali jste žít z Ducha Božího, a teď spoléháte sami na sebe? Tak veliké věci jste prožili nadarmo? A kdyby jen nadarmo! Ten, který vám udílí Ducha a působí mezi vámi mocné činy, činí tak proto, že plníte zákon, nebo proto, že jste slyšeli a uvěřili? (Galatským 3:1-5)

Toto jsou velmi závažná napomenutí adresovaná křesťanům. Když jednou uvěří v Ježíše, ale pak se obrátí k zákonu (což zahrnuje zachovávání dnů), nebudou spaseni.

Podobné nebezpečí najdeme i v listu Koloským:

Nikdo tedy nemá právo odsuzovat vás za to, co jíte nebo pijete, nebo kvůli svátkům, kvůli novoluní nebo sobotám. To všechno je jen stín budoucích věcí, ale skutečnost je Kristus. (Koloským 2:16-17) [5]

Tamním křesťanům také hrozilo nebezpečí, že začnou přijímat lidská učení a zachovávat zákon. Z toho, jak Pavel píše, je zřejmé, že pohanokřesťané nezachovávali ani zákon ani sobotu.

Citované biblické pasáže jsou jen krátké úryvky, které jsou ještě lépe pochopitelné po přečtení celého kontextu.

⚓ 5 Máme zachovávat sobotu podle Desatera?

Někteří se domnívají, že Mojžíšův zákon obsahuje dva druhy zákona: morální (Boží), který představuje Desatero a ceremoniální (Mojžíšův), který obsahuje předpisy o obětech, obřizce, atd. Morální zákon považují za věčně platný pro všechny lidi včetně dnešních křesťanů, zatímco ceremoniální zákon našel své naplnění v Ježíši a už platný není. V Bibli však takové rozdělení nenajdeme, např. v Nehemjáši 8:1 + 8 jsou termíny Mojžíšův zákon a Boží zákon používány jako synonyma.

Když Ježíš zmiňoval přikázání, ve více případech tím myslel nejen na Desatero. Když se ho bohatý mladík zeptal, jaká přikázání má zachovávat, aby získal život věčný, Ježíš mu odpověděl:

„Proč se mě ptáš na dobré? Jediný je dobrý! A chceš-li vejít do života, zachovávej přikázání!“ Otázal se ho: „Která?“ Ježíš odpověděl: „Nebudeš zabíjet, cizoložit, krást,

křivě svědčit, cti otce a matku, miluj svého bližního jako sám sebe.“ Mladík mu řekl: „To jsem všechno dodržoval! Co mi ještě schází?“ Ježíš mu odpověděl: „Chceš-li být dokonalý, jdi, prodej, co ti patří, rozdej chudým, a budeš mít poklad v nebi; pak přijď a následuj mne.“ Když mladík uslyšel to slovo, smuten odešel, neboť měl mnoho majetku.. (Matouš 19:17-22)

Ježíš nevyjmenoval celé Desatero, a dokonce vynechal sobotu. Na druhou stranu zmiňuje přikázání, které se v Desateru nenachází: Miluj svého bližního jako sám sebe! (Leviticus 19:18) Láska k bližnímu znamená mnohem více, než jen nekrást a nezabíjet. Ježíš chce poukázat na to nejdůležitější — máme se stát dokonalými skrze to, že ho budeme následovat. Mladíka povzbudil dát nejen část (tj. dodržovat některá přikázání), ale z celého srdce se odevzdat službě Bohu. K tomuto postoji Ježíš povzbuzoval lidi různými způsoby. Když se ho někdo zeptal, které přikázání je první ze všech, odpověděl:

„První je toto: ‚Slyš, Izraeli, Hospodin, Bůh náš, jest jediný pán; miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, z celé své duše, z celé své mysli a z celé své síly!‘ Druhé je toto: ‚Miluj svého bližního jako sám sebe!‘ Většího přikázání nad tato dvě není.“ (Marek 12:29-31)

Ježíš dal v Janovi 13:34-35 nové přikázání bratrské lásky. Učedníkům hlubokým způsobem vysvětlil, co mají a co nemají dělat. Bylo by velmi špatné zlobit se na svého bratra a zároveň se uklidnit tím, že ho nezabiji. (Matouš 5:22). Stejně by bylo špatné žádostivě hledět na ženu a uklidnit se tím, že s ní nezczizolozím (Matouš 5:27). Ježíš nezrušil zákon a Desatero, ale vysvětlil nejhlubší význam zákona. Skrze Desatero Bůh lidi učil základním morálním principům. Jen ti, kdo se rozhodnou milovat Boha a bližního ze srdce pochopí, že následování Ježíše znamená dát všechno a neurčovat odevzdanosti žádnou hranici.

V listu Římanům 7:4-7 Pavel vysvětluje, že křesťané zemřeli zákonu, aby sloužili po novu, v Duchu:

Což nevíte, bratří - vždyť mluvím k těm, kteří znají zákon - že zákon panuje nad člověkem, jen pokud je živ? Vdaná žena je zákonem vázána k žijícímu manželovi; když však muž zemře, je zproštěna zákona manželství. Pokud je tedy její muž naživu, bude prohlášena za cizoložnici, oddá-li se jinému muži. Jestliže však manžel zemře, je svobodná od zákona, takže nebude cizoložnicí, když se oddá jinému muži. Právě tak jste se i vy, bratří moji, stali mrtvými pro zákon skrze tělo Kristovo, abyste se oddali jinému, tomu, který byl vzkříšen z mrtvých, a tak nesli ovoce Bohu. Když jsme byli v moci hříchu, působily v nás vášně podněcované zákonem a nesly ovoce smrti. Nyní, když jsme zemřeli tomu, čím jsme byli spoutáni, byli jsme zproštěni zákona, takže sloužíme Bohu v novém životě Ducha, ne pod starou literou zákona. Co tedy máme říci? Že zákon je hříšný? Naprosto ne! Ale hřích bych byl nepoznal, kdyby nebylo zákona. Vždyť bych neznal žádostivost, kdyby zákon neřekl: ‚Nepožádáš!‘ (Římanům 7:1-7)

Podle Pavla křesťané zemřeli zákonu a tento stav přirovnává k vdané ženě, které zemřel manžel. Ve verších 4-6 se zákon vztahuje na Desatero, protože v sedmém verši je z něj citováno: „Nepožádáš!“.

V sedmé a osmé kapitole listu Římanům neznamena svoboda od zákona pokles pod úroveň Mojžíšova zákona, ale pravý opak — být schopni následovat Ježíše a odevzdat naše životy Bohu. Tímto způsobem je hlouběji naplněné i přikázání o sobotě.

⚓ 6 Závěr: sobota, neděle nebo každý den?

Pro náš vztah s Bohem je velmi důležité Bohu věnovat náš čas. První křesťané si denně našli čas, aby se spolu modlili, povzbuzovali se a vzájemně si pomáhali (Skutky 2:37–47; 5:42, Židům 3:12–14). Věříme, že pro každého křesťana je přirozené využít svůj volný čas k budování Božího království. Jsme rádi, že nemusíme pracovat v sobotu ani v neděli a využívat víkendy na setkání s bratry a sestrami ve víře, společně chválit Boha a pomáhat jiným lidem najít cestu k Němu.

Novozákonní naplnění soboty není v zachovávaní zvláštního dne (soboty nebo neděle), ale v každodenním odevzdání svých životů Bohu. Nový zákon nás neučí nahradit sobotu nedělí. Když se některé skupiny věřících prou o otázku, zda máme zachovávat sobotu nebo neděli, pak dosud nepochopili Ježíšův odkaz. (Více o Ježíšově zvěsti pro náš život si můžete přečíst v článcích: O životě prvních křesťanů, Církev v době Nového zákona).

Bůh od nás neočekává zachovávat nějaké formy, ale odevzdat se mu a upřímně hledat Jeho vůli. Pokud zdůrazňujeme jeden den v týdnu, neukazuje to nějaký nedostatek odevzdanosti Bohu i ve zbylých dnech týdne?

On mu řekl: „Miluj Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí.“ To je největší a první přikázání. Druhé je mu podobné: „Miluj svého bližního jako sám sebe.“ Na těch dvou přikázáních spočívá celý Zákon i Proroci.“ (Matouš 22:37–40)

Jsme si vědomi, že zachovávaní soboty nebo jiného dne je široké téma. V tomto článku jsme nemohli vysvětlit všechny otázky. Budeme rádi, když se na nás obrátíte s Vašimi otázkami nebo reakcemi.

Pokud máte myšlenky nebo otázky k tomuto textu, budeme rádi, když nám napíšete

E-mailová adresa

Zpráva

Odeslat

Poznámky:

1. Největším Božím přikázáním bylo vždy: „Miluj Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou silou.“ (Deuteronomium 6:5). Věřící, kteří chtějí Bohu odevzdat celý svůj život, mu denně slouží celým srdcem, oslavují ho a chválí ho. Už v čase Starého zákona to bylo přirozené: Žalm 35:28; 61:9; 71:8, 15, 24; 72:15; 145:2; 1. Paralipomenon 16:37. Ti, kteří Bohu důvěřují, ho vzývají každý den: Žalm 86:3; 88:10. Proto Izraelité očekávali Mesiáše, „aby mu bez strachu zbožně a spravedlivě sloužili po všechny dny svého života“ (Lukáš 1:74–75)
2. Na rozdíl od Starého zákona, např. Nehemjáš 13:15–22; Izaiáš 58:13–14; Jeremiáš 17:19–27
3. Toto předpokládáme v raném období prvotní církve. Poté, co bylo evangelium hlášáno pohanům, máme důvody se domnívat, že např. apoštol Petr (Galatským 2:14) a Pavel (1. Korintským 9:19–22) přestali sobotu zachovávat
4. tzn. incest

5. Svátky jsou tu seřazeny podle jejich roční frekvence: roční, měsíční a týdenní židovské svátky

© 2021 www.krestane.info - Všechna práva vyhrazena.

Uvedená biblická místa jsou převzata z Bible :

Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad © 1987 - 2009 .

Odkazy a obsah článků (v nezměněné formě s uvedením zdroje) mohou být šířeny pro nekomerční účely.

Publikování anebo šíření obsahu těchto webových stránek v jiné formě anebo pro jiný účel podléhá našemu souhlasu.

Webová stránka může obsahovat odkazy na internetové stránky třetí strany.

Jejich zveřejnění neznamena, že jejich obsah schvalujeme, přijímáme anebo s ním souhlasíme.